

ՄԱՐԻԱՄ ԲԵՐԵՐԵ

Վերջերս վախճանեցաւ Տիկին Մարիամ Բերբի (Curie) որ իր ամուսինն՝ Պետրոս Բերբի հետ անմահ պիտի մնայ որպէս գտիչ և զարգացնող ռատիոգործօն (radio-activite) վարդապետութեան:

Այլը, ծնած ի փարիզ 15 Մայիս 1859, զոհն եղաւ ճամբու արկածի մը, ջախջախուելով ինքնաշարժի մը տակ՝ փարիզի մէկ փողոցին մէջ, 1906ի Ապրիլ 19ին:

Այրիացած տիկինը սակայն դեռ երկար տարիներ զբաղեցաւ իր սիրած նիւթին շուրջ՝ յանուն գիտութեան և մանաւանդ յանուն մարդասիրութեան, հզօր միջոց մը գտնելով մարդկային ամէնէն վտանգաւոր հիւանդները՝ ինչպէս են քաղցկեղէ վաճակուածները՝ բուժելու:

Տիկին Մ. Բերբի, ծնած ի վարշաւիա 7 Նոյ. 1867ին, ինչպէս իր հայրը՝ ինքն ալ ի մանկութենէ նախընտրեց որպէս մասնագիտութիւն՝ ուսողութիւնը, որուն վրան աւելցուց ապա քիմիագիտութիւնը:

Մինչ փարիզի մէջ աղքատին ու չարքաշ կեանքով կը նուիրուէր իր մասնագիտութեան զարգացման, ճանչցաւ գիտական Բերբի երիտասարդը և անոր հետ ամուսնացաւ 1896ին:

Ապրելով հանդիման ընտանեկան կեանքը և զաւակներ մեծցնելով, Տիկին Բերբի յարատեւ նուիրուեցաւ գիտական հետազօտութեան քիմիական մարզին մէջ:

Իր այլը արդէն 1880էն ի վեր՝ Սորպոնի աշխատանոցներուն մէջ սկսած էր հիմերը դնել ապագայ մեծ գիւտին: 1897ին էր որ այս գիտնական ամուլը աշխարհի աւանդեց ռատիոգործօն կամ շողարձակ մարմիններու շուրջ իր վարդապետութիւնը, և այդ օրէն հռչակաւոր դարձաւ ամբողջ աշխարհի մէջ իրենց անունը:

Պէքերէլ 1896ին արդէն հետազօտութիւններ կը կատարէր փոսփորականութեան շուրջ և այդ թուականին ռադակտիւ

աղերուն մէջ կը նշմարէր շողարձակումը (radiation): Յաջորդ տարին, 1897ին, Տիկին Մ. Բերբի և Շմիտ միեւնոյն միջոց գտան որ նման յատկութիւններ ունէին քորիումի աղերը:

Պէքերէլի և Բերբեան ամուլին հետազօտութիւններն ապացուցին թէ շողարձակումը (ռատիոգործօնութիւնը) հիւլէններու մէկ յատկութիւնն էր:

1897ին և 1898ին Բերբեան ամուսինները քննելով ռադակտիւմի ձիւքսար հանքերը՝ այսինքն Joachimsthalի pecheblendes կտորներ, տեսան որ անոնք բուն մետաղ-ուրանիումէն աւելի շողարձակում ունէին. ուսկից հետեւցուցին թէ այդ հանքին մէջ ուրանիումէն աւելի շողարձակ (ռատիոգործօն) անձանթ տարր մը կար, և առաջադրեցին զայն չէզոքացնել. և այս ձեռնարկին իրրեւ միջոց՝ ընտրեցին շողարձակումը քանի որ լուսապատկերէն աւելի նպաստաւոր պայման մ'էր:

Յետ երկար և համբերատար աշխատութեան վերջապէս կրցան չէզոքացնել քիմիայի բաղադրութիւններ՝ որոնք ռադակտիւմէն 400 անգամ աւելի շողարձակ էին: Այդ զօրեղ շողարձակումը վերագրուեցաւ տարրի մը՝ զոր կոչեցին Փոլոնիում, ի պատիւ Մարիամ Բերբի հայրենիքին: Տիկինն ինքն եղաւ յետոյ և Ա. Տրալիենը՝ որոնք կրցան չէզոքացնել այդ տարրը՝ թէեւ իրենց ստացած քանակութիւնը շատ փոքրիկ էր. գրեթէ անկշռելի:

1898ին դարձեալ գիտուն ամուսինները Ժ. Պեմանի հետ ձիւքսարէն ստացան կլորուրի քլորուր (chlorure de Barym) որ զօրեղ շողարձակում ունէր. և անձանթ տարրը՝ որ այդ շողարձակ յատկութիւնն ունէր՝ կոչեցին Շողանիւթ=Radium.

Բերբեան ամուլը յաջորդ տարիներու ընթացքին՝ 1899-1903 շարունակեց կաշկռոր աշխատանքներ և վերջապէս յաջո-

ղեցաւ կղզիացնել այս խորհրդաւոր տարրին քլորուրն ու ժահնուր (chlorure և bromure) զուտ վիճակի մէջ: 7000 հազարակրամ հանքէն կրցան ստանալ հազիւ մէկ կրամ շողանիւթի ժահնուր (bromure de radium), որ իրենց ծառայեց այս զարմանալի նիւթին յատկութիւններն ուսումնասիրելու: Այն ատեն էր որ Ա. Լամպորտի հետ նկատեցին թէ այդ բաղադրութիւնը յարատեւ ջերմութիւն կ'արձակէր՝ առանց իր կշռելի քանակութենէն բան կորսնցնելու: Պարագան ի սկզբան հակասական թուեցաւ բնաբանութեան ընդհանուր և հիմնական սկզբունքներուն հետ: Երկար ատեն վերջն էր որ այդ երեւոյթը բացատրուեցաւ հիւլէններու քայքայումի դրութեամբ՝ Փ. Սոտտիի և Ռութերֆորտի կողմէ: Վերջինս գտաւ և բացատրեց նաեւ radiumի շողածագումը (emanation):

Բերբեան ամուլը հուսկ զբաղեցաւ ուսումնասիրելու նաեւ շողարձակ տարրերու բնախօսական յատկութիւնները:

Ի պատիւ իրենց՝ Բերբի անունը տրուեցաւ շողանիւթի արտահոսման չափին (measure de l'emanation du radium):

Այս բոլոր հետազօտութիւնները մեծ հետաքրքրութիւն և մեծ զարմանք ազդեցին գիտական աշխարհի: 1904-ին՝ Նոպէլի մրցանակը բաշխուեցաւ Բերբեան ամուլին և Պէքերէլի մէջ: Փարիզի գիտութեանց և կաճաւոր իրեն համար բնագիտութեան յաւտուկ բնա՝ ստեղծեց՝ ռատիոգործօն կամ շողարձակումի հետազօտութեանց համար:

Մարիամ Բերբի յետ իր ամուսինն մասնաւորապէս 1910ին յաջողեցաւ չէզոքացնել բուն ռատիում մետաղը: Իրմէ վերջ մասնաւորապէս անգլիացի քիմիագէտներն էին որ շարունակեցին ռատիոգործօն կամ շողարձակ երեւոյթներն ուսումնասիրել:

Ինչ որ զարմանալի է այս կանացի դասին մեծ գիտնականին մէջ՝ իր համեստութիւնն է: Պատիւներու տարափին տակ միշտ նա մնաց լուռ և ամօթխած:

Ինք որ կրնար մեծ հարստութիւն դիզել բժշկականութեան մէջ հրաշագործ ռատիումով, մնաց սակայն միշտ սակաւապէտ և զոհացող այն թուականէն զոր կը ստանար՝ Բարիզի համալսարանին մէջ՝ իր պաշտօնավարութեան համար:

Մինչեւ անգամ, ինչ որ անհաւատալի պիտի թուի շատերուն, Տիկին Բերբի դեռ 1921 թուականին իսկ անձնապէս և ոչ փշուր մ'ունէր իր հանճարով գտած հրաշագործ ռատիումէն: Այդ թուականին էր որ Ամերիկացի կիներու հանգանակութեամբ 100,000 տոլարի գումար մը ստացաւ թէ որպէս ցոյց մը մարդկութեան երախտագիտութեան իր անձին հանդէպ և թէ որպէս միջոց իր մասնագիտութեան մէջ անդրագոյն հետազօտութիւններ կատարելու: Բայց նա հոս ալ զարմանալի հանդիսացաւ, այդ գումարը նուիրելով իր ծննդավայրի՝ վարշաւիայի Բաղդկեղի հիւանդանոցին:

Ազնիւ և մեծ սրտի իր այս վերաբերմունքը յօգուտ և ի բուժումն մարդկութեան ցաւերուն՝ կարծես ստիպեց որ Ամերիկուհիներն ալ իրենց կարգին կրկնեն իրենց առատածեղութիւնը. և ստուգիւ անոնք նորէն հանգանակեցին՝ 50,000 տոլարի գումար մը և զայն յանձնեցին մեծ պատիւներով բուն իսկ Ամերիկայի մէջ՝ ուր հրաւիրած էին Տիկին Բերբին:

Գիտական աշխարհին հետ՝ որ դեռ կը զգայ Տիկին Բերբի կորուստը և բարձր գովեստներով կը պանծացնէ անոր անունը, բարեբարեալ մարդկութիւնն ալ իր անկեղծ ցաւը կը բերէ խորին երախտագիտութեամբ, քանի որ այդ ազնուասիրտ հոգին ոչ միայն զարմանալի ճիգեր թափեց և կազմակերպութիւններ սարքեց մեծ պատերազմի ընթացքին վիրաւոր զինուորներուն երազ օգնութիւն ընձեռելով, այլ նաեւ և մանաւանդ 50,000 զինուորներու կեանքը փրկեց՝ շնորհիւ հրաշագործ ռատիումին:

Նոպէլի կրկին մրցանակներէն աւելի իր անուան անմահութիւն պիտի շնորհեն բոլոր այն քիմիագիտական աշխատանոցները և քաղցկեղի բուժարանները՝ ուր իր հոգւոյն պէս լուսազեղ պիտի ճառագայթէ հզօր ռատիումը ի բուժումն մարդկութիւնը ստապեցնող ամէնէն դժգոհ ախտին:

Ջ.